

A dombóvári szigeterdő szobrai

A Tolna megye nyugati szegletén fekvő Dombóvárról általában csak annyit tudunk, hogy fontos vasúti csomópont, és hozzá tartozik a kiváló gyógyvízű Gunaras-fürdő. Pedig van egyéb nevezetessége is.

A Kapos folyó mentén települt Dombóvár ősrégi helység, bár ez kevésbé látszik rajta. A folyó jobb partján emelt várából csupán néhány téglából rakott falmaradvány hirdeti, hogy évszázadokon át abban lakott a Dombó (vagy Dombay) család. Egyik tagjára, a híres jogtudós Dombó Pálra bízta II. Ulászló királyunk a Werbőczy-féle Hármaskönyv megvizsgálását, vagyis szakmai lektorálását. A török 1542-ben foglalta el a várat, amelyet Pálffy Miklós 1599-ben vívott vissza. Száz évvel később a Haditanács elrendelte lerombolását, amit 1702-ben végrehajtottak. Ezután az egész dombóvári határ az Esterházy hercegek tulajdonába került, akiknek itt volt egyik birtokközpontjuk és építkezésekkel, bőkezű adományokkal igyekeztek a várost felvirágoztatni.

Az említett téglavárral csaknem szemben, a folyó tulsó partján állt egy palánkvár is, amelyet a Kapos mellékága ölelt körül, szigetet képezve. A hagyomány szerint ez a Dombóyak elővédvára lehetett. A Kapos szabályozása után a mellékágot lecsapolták. Azóta e terület már csak nevében emlékeztet hajdanai sziget mivoltára. Ez a Szigeterdő, ahol a városka parkja van.

Milyen szobrokról van tehát szó, és azok a sors minő szeszélyből kerültek mai helyükre?

1908-ban pályázatot írtak ki a budapesti Parlament előtti téren felállítandó Kossuth-emlékműre, amelyet Horvay János nyert meg. Az 1928-ban leleplezett, nagyszabású szoborcsoport, amely Kossuth-ot minisztertanácsa körében ábrázolta — úgy mondják — pesszimista hangulatot árasztott, és a levett, tehetetlen nemzetet szimbolizálta. Horvay kiváló művész volt, amint azt több köztéri és ismert alkotása tanúsítja: a ceglédi Kossuth-szobor, a pécsi Zsolnay-szobor, a new-yorki Kossuth-szobor, a budapesti Beethoven- és Gárdonyi-szobor stb.

A negyvenes évek végén az illetékesek úgy döntöttek, hogy kicsérélik Horvay Kossuth-emlékművét, s megbízták Kisfaludi Strobl Zsigmondot új szobor megmintázásával. Amikor az új alkotás elkészült, a Horvay-féle emlékművet szétdarabolták. Ekkor, 1952-ben jelentkezett Dombóvár, hogy a szoborcsoportot felállítja a város főterén. Csak hogy a figurák túl nagyok voltak, elnyomták volna az épületeket, s a szoborcsoport sem érvényesült volna kellően.

Aztán megszületett a nagy és eredeti ötlet: a Szigeterdő. Amint azt a Horvay-féle emlékmű talapzatán elhelyezett tábla hirdeti: „Újrafelállításában közreműködött a Művelődésügyi Minisztérium, Dombóvár város Tanácsa és a Megyei Urbanisztikai Bizottság 1972–1973-ban.

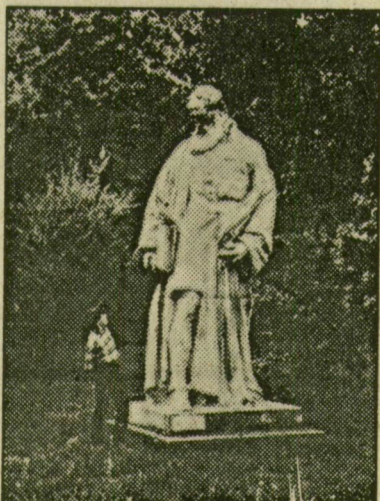
S azóta ott állnak az első felelős magyar minisztérium tagjainak kőbe vésett szobrai, kilenc tépelődő államférfi kutatja tőprengve a jövőt, vagy mereng el a múlton. Középpont Kossuth — jobbán Szemere, távolabb Deák és Mészáros, majd Eötvös és Széchenyi. Szemerevel szemben Batthyány, lejjebb Esterházy és Klauzál.

A Szigeterdőben nem árasztanak pesszimizmust, hanem a hazájukért aggódó, gondolkodó államférfiak benyomását keltik. És megnyugtató érzés így együtt látni őket.

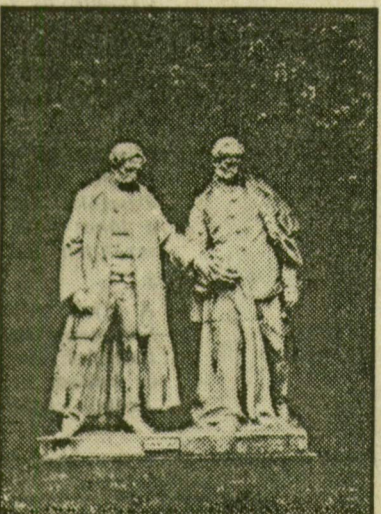
Csak az a kár, hogy nem lehet róluk képes levelezőlapot kapni, hogy ez a park, amely annak idején kiérdemelte a Dunántúl legszebb parkja címét, nincs benne az idegenforgalom vérkeringésében, semmi sem jelzi létezését, alig lehet rátalálni. Pedig figyelmet érdemelne.

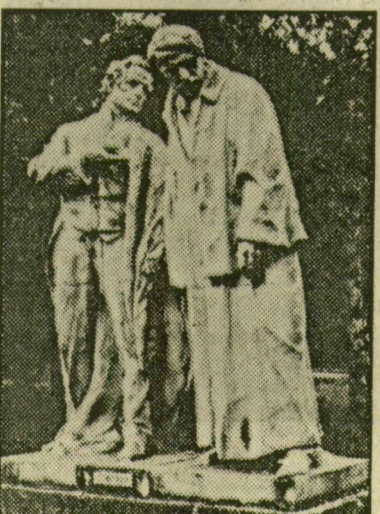
Szemere

Batthyány

Deák és Mészáros

Esterházy és Klauzál

PAPÍR HELYETT PÁLCA

A szentesi számrovás

Még a felszabadulás előtti időkben is nagy szerepe volt hazánkban, de főként az alföldi területeken az úgynevezett számrovásnak. Ezt még manapság is sokan összetévesztik a betűrovással, illetve az úgynevezett „kunszéki írás”-sal. Kézai, Bonfinius, Oláh, Verancsics és kollégáik feljegyzéseiben sok az erre a rovásírásra való utalás, amelyet az erdélyi favágók, pásztrok még a negyvenes években is használtak, s ilyen „nyilván-tartása” volt a régi alföldi pásztornépnek is. E népies számírásmód lényege két egymáshoz illő pálca, vésett jegyekkel, melyek korlátozott számuk ellenére hosszadalmas számadások nyilvántartását és pontos elintézését szolgálták. Bonfinius ezt így jellemezte a Rerumban: „nucis notis multa senza comprehendunt”, vagyis: kevés jeggyel sok értelmet egybefognak. Az ősmagyar népelet lelkes bűvára, Herman Ottó részletesen feldolgozta a számrovásokat s az analfabéta lakosság nyilvántartási és elszámolási eszközeként jellemezte őket.

Hogy nem csak a pásztorság használta Alföldünkön a számrovást, arra vonatkozóan bizonyíték Krecsmárik Endre 1918-beli feljegyzése, amely mostanság került a kezembe.

„Az alföldi tőkerovásokkal vagy a hátszegi úgynevezett nyugatíróvással teljesen analóg hasított rovást használ a szentesi kubikos is”.

A világháború (az első — V. I.) forrataga egy temesvári ka-

szárnyában összehozott Miskolczi Sándor szentesi földmunkással, ki a békeidőben bebarangolta Ausztriát, Csehszlovákiát, vasútépítésekkel buzgólkodva taligás társaival. Az említett vasúti földmunkálatoknál Miskolczi uram mint kubikoló vállalkozó szerepelt s a társai által elhordott föld mennyiségét a taligák száma szerinti kellett ellenőriznie. Mint csökönyös analfabéta, piabász és jegyző helyett pálci-kadarabokat és élesre fent csilagos szegedi bicskát használt, mint amolyan csilhatatlan paraszti írás-instrumentumot. Az ő fuvarrovára a hasított számrovásnak a lehető legelemibb alakja volt. Minden ember számára külön pálciát metszett s mind egyiket kettéhasította, ráírta a pálciák metszett felületére kinek-kinek a nevét s átálta mindenkinek az őt illető fél pálciát, a másik felét pedig magánál tartotta. Amint a taliga egyszer megfordult, az egy névre szóló pálciát két darabjára összeillesztve, késével harántírányú egyenest vésett a két darabon keresztül. És minden fordulónál egy-egy vésett vonal került az előző vonalakkal mellé. Csalás lehetetlen volt, mivel a vésett vonalrészeknek az összeillesztésnél pontosan találkoznuk kellett. A fuvarozás befejeztével mindenkinél összeszámlálta a véseteket s a szerint fizetett. Mint említé, tévedés, félreértés sohasem volt.

Azt hiszem, az idézett feljegyzés érdekesebb adalék kubikossá-gunk történetéhez.

VÁSÁRHELYI ISTVÁN

Fekete eső

Zalai és Szalai

— És hogy teker a Králik Zsuzsa? — kérdezte Zalai; vodkák közt ült (lebegett) Szalaival a Kisbók bárjában.

— Diszesen — morogta Szalai, a kéttagú zenekar tust húz, „most pedig”, bűg a mikrofonba a konferansz, „hadd mutassam be kedves magunkat: a gitárok-nál a gitáros, a doboknál — a dobos!!! (—Ujabb tus, fergeteges). — Csókoltatunk mindenkit, az est ezennel megindult, s reményeljük, önök közül még ma éjjel, de legkésőbb holnap reggel mindenki az égbe száll!”

— Kuss — súgta Szalai; úgy nézett a vodkásphárba, mint megesett lány ugrás előtt a kútba, s közben hallgatózott: vajon honnét sodorja a szél fülebe azt a szomorú, fekete gondonkaszót, amit halkulva vagy erősödve, újabban mind gyakrabban és gyakrabban hall.

A Kisbók

Zalai a következőképp került a Kisbók bárjába, Szalai és a vodkák közé (mely helyzet egyébként korántsem volt végleges, hiszen a vodkák elsősorban Szalaiba vándoroltak, míg Szalai a Sándor utcai ügyeletre, Zalai pedig vidékre); — Csókoltam, van itt kilépő? — kérdezte a jegyző nőit az újárósi Radosz-klubban öt perc ott-tartózkodás után, „nincs”, így a válasz, majd pedig: „van, de aztán nem ám ki-be mászkálunk!” — Zalai tehát elhúzott a Kisbókba (a házfalak tövében, hiszen az R-beli öt perc alatt elektromos vihar érkezett a város fölé, pitty-potty, már pötyyennek is az esőcsöppek a forró nyáresti aszfaltra, villámlás: kivilágítva áll a város, a villámmal szinkronban dörög, hosszú-hosszú pillanatokig); nos hát belepett a bárhelyiségre, pohár csendül, női kacagás, mint halk futam a zongorán; a cigarettavég parázslak a piros fényben fehéren; a sarki asztalnál, az asztal sarkán elvarázsol, szemüveges alak, ki nem más, mint...

„Ez Szalai”, így Zalai; háta mögé került Szalaikat, megköpögtatta hátát, — Szehvusz, kéhlek — mondta.

— Ááá, szervusz! — ugrott föl Szalai — foglaj helyet, csücskenj le, helyezd kényelembé tenmagad, rég láttalak, vagyis ezer éve nem, mi van veled, mi újság, mesélj...

— Hm... Tulajdonképpen semmi sincs velem... Érvénytelen ember lettem. — És elmondta, hogy ez nem sikerült, az sem, amaz sem, az egyik becsapta, a másik kirúgta, a harmadik meghalt...

— Becsapott?
— De.
— Kiugrott?

— Ki,
— Meghalt?

— Meg... Hát szíó... Fölhajtották a vodkát, Szalai a szemét tapogatta, s vajlanit motyogott, Zalai pedig (magában): Csak most... Csak most, és nem előbb érkeztem meg a Kisbók bárjába.

Hideg tűz

— Hölgyeim és uraim, következnek az est fénypontja: Edith! — a konferansz lendületesen meghajolt, behátrált a függöny mögé (— Nem Edith, te állat, Eddy! — bödül egy hang), ruganyos léptű, löfejtű művész galoppozik a színre libériában, láthatatlan segédei két tört hajítanak neki kétfelől, szól a dobogó, pereg a ritmus, csatt! a taps, hisz a penge éles, a mutatvány veszélyes... — Eddy immár tűzét nyel, körülötte három téves: két világozó s a „cameraman”, a földön vezetékek, huzalok, fény a légben, a falban konnektor. Eddy lángoló gyutacsot dug torkába, kihúzza, füstölög, nyeli, nyeli a lángot. Szalai nézi, fáj, lüktet a szíve... — Kérjünk? — kérdi, intve a pincérnek...

— Mit — riad meg Zalai —, lángot? Eddy taps közt kisiet.
Hang 1.: — Éghet neki a pokol, hehe!
Hang 2.: — Hagyd el Franci, csak szemfényvesztés... Ez hideg tűz!

A konferansz: — Tíz perc szünet, hölgyeim és uraim. Fogyasszanak egészséggel.

...A tévések szerelnék, a reflektor kihúny, zenekar helyett halk gépzene szól, csökött vált a kacajcsengés — pohárbonogás, az eredmény csengés-bongás. A függöny mögött egy kis újságíró interjút készít Eddyvel:

— Hogy bírod ezt?
— Hogy én hogy bírom? Én ezt nem bírom. Tíz éve csinálom; amikor kezdtem, már akkor sem bírtam. De későbbben belehaltam, s azóta nem számít.

Üres, fekete árny

— Még kettőt kérünk — int a pincérnek Szalai, s szinpadra néz, hisz fekete árny lejt a fényben. Üres, fekete árny, nem a zene, saját ritmusára táncol: szomorú, fekete gondonkaszóra.

— Huh... Ígyuk meg ezt gyorsan... (—„A szemem...”)

Zalai: — Egyébként min dolgozol?

— Kérlek szépen, van egy regénytervem, meg egy drámatervem. Jósval szöveget kért tőlem a filmjéhez...

— Megírtad?

— Meg, de nem fogadta el. Ő maga írja meg; húszszert kaptak volna érte...

A verseiddel mi van? Jó verseket írtál régen, le is hoztunk belőlük kettőt...

— A verseim... Nos hát, verseim nem már nincsenek.

Szalai: — Még kettőt jessz szívesen? (— „A fekete eső a szinpadon”...)

— A szünetnek vége, hölgyeim és uraim... Zöld Zelma énekel, oóá!

— Gyerünk innét — súgja Szalai, a szinpadon (mint Sztoja és Osztója, Mitrofan és Milikitrisza) Zöld Zelma járja a fekete árnyat. — Fizess és tűzzünk innét!

— Hová megyünk? Hová viszel? — Zeng az ég, az eső porzik, fut, szalad a Zalai és Szalai, mint Antoine és Desiré.

— A Kockással! — Szalai liheg, fújtat. — Ott megvacsorázhatunk, pörköltjük meg biztosan van...

...Fut, szalad a két alak az istenverte, esőzötes utcákon át, buborék pattan, lámpafény és víztükrök, tócsa, csurgó eres, járda s szegély, taxi száguld, vízel fröcscent, rendőrkocsi kúszik alattomban. Fut, rohan a Zalai és Szalai, csurommá ázótan, víz s a hajuk szemükben, mögöttük a fekete árny. A Kockáss (külvárosi krimi) még nyitva, zeneszó, füst, ittas ember csapódik ki az utcára; a pincér csak rancz a két fiúra, és: — Nem bírlak kiszolgálni benneteket, sajnós.

Megfordulnak, szemben velük a fekete árny, Szalai látja, Zalai nem. Szalai hőköl, visszaretten: És elvitelre kaphatnánk egy üveg barackot? Elvitelre! Nem két decist, litterest...

Megjő a liter, Szalai nyakalja, bő kortyokban, sokáig, hosszasan... — Te — mondja csodálkozva, száját csuklójába törli —, te, ennekem nagyon fáj a szemem. Te én nem látok ám semmit.

...S benne, a belsejében (immár nem messze, valahol, hanem jaj, nagyon is közel!) — újra szól a szomorú, fekete gondonkaszó. Hosszan, vontatottan, tündöve szól: Szalai vakon áll, karját lelógatja, táncba kezd... Ömlik, szakad, dől az eső, Szalaiban szilárdan megfogódzott a fekete árny, kering, topog, megforgatja önmagát, karját feje fölé emeli, tántorog, billeg gondonkahangra, némán...

Zalai szomorúan kézenfogja, „elég lesz. Zsoti”, mondja halkan, „vége a dálnak.”

A vég

Aztán elvitte barátját a Sándor utcai ügyeletre, s elhatározta: vidékre utazik, „meghatározatlan időre”, nagyanyja, nagyapja, gyerekkori emlékei közé. Horgászik, halászik, újrakezdi régi olvasmányait, két mondat közbe szavakat hallgat, s ha merő véletlenségből jó kedve kerekedik, karon csípi önmagát, és kiderül, hogy álmodik... „Így lesz”, suttogja. Ütemesen, sárgán villognak a közlekedési lámpák, ömlik, ömöl a fekete eső.

FARKAS CSABA